

## **Dandachi-FitzGerald, B. (2017). Symptom validity in clinical assessments.**

Het onderzoek beschreven in dit proefschrift richt zich op de validiteit van (neuro)psychologische onderzoeken van patiënten met uiteenlopende aandoeningen, gezien binnen een ziekenhuissetting of GGZ instelling.

Psychologisch onderzoek wordt verricht om een beter beeld te krijgen van de symptomen en heeft als doel om tot een onderbouwde diagnose en een behandeladvies te komen. Voor het psychologisch onderzoek is het noodzakelijk dat patiënten goed meewerken. Patiënten moeten zich inspannen om zo goed mogelijk te presteren bij de cognitieve tests en de vragenlijsten eerlijk en accuraat invullen. Echter niet iedere patiënt zal dit doen. Er zijn tal van vertekeningen mogelijk. Patiënten kunnen onwillig zijn en zich daarom niet inspannen om een lijst met woorden te onthouden. Patiënten kunnen ziekte willen aantonen om zich te verzekeren van medische aandacht of om bepaalde voordelen te behalen. Ook omgekeerd kan een patiënt er belang bij hebben om zich zo gezond mogelijk te presenteren en psychologische symptomen en beperkingen in het functioneren te minimaliseren. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een psychologische screening die mede bepaalt of iemand in aanmerking komt voor een bepaalde medische behandeling. Kortom, er zijn tal van redenen waarom de patiënt zich anders kan voordoen dan hij is. Wanneer een dergelijke vertekening aan de orde is, dan volgt hier logischerwijs uit dat de verkregen gegevens – de zelf-gerapporteerde klachten, de levensgeschiedenis en de scores op de cognitieve testen - inboeten aan geldigheid. De vraag naar de geldigheid van gerapporteerde klachten of voldoende inzet bij testonderzoek, staat ook wel bekend als symptoomvaliditeit. Om symptoomvaliditeit te meten, bestaan allerlei methodieken. Er zijn op zichzelf staande testen en ingebouwde indicatoren binnen gangbare cognitieve tests en psychologische vragenlijsten. Deze methodieken richten zich op het vaststellen of er sprake is van onderpresteren bij cognitieve tests en van over- of onderrapporteren van psychologische symptomen. Met onderpresteren wordt bedoeld dat iemand onder zijn feitelijk niveau van kunnen presteert.

De vraag naar symptoomvaliditeit bij psychologisch onderzoek en hoe de diagnosticus dit objectief kan bepalen, werd aanvankelijk vooral gesteld binnen het forensische domein. Bij gerechtelijke procedures kan het hebben van klachten of ziektes betekenen dat de onderzochte een veroordeling ontloopt, arbeidsongeschikt wordt verklaard of dat een aanzienlijk letselschadebedrag wordt toegekend. De vraag naar symptoomvaliditeit bij de psychologische onderzoeken in de reguliere klinische zorg - waar dergelijke directe materiële of strafrechtelijke belangen een minder directe rol spelen – is echter nog weinig onderzocht.

De centrale doelstelling van het onderzoek in dit proefschrift is het in kaart brengen van hoe vaak verminderde symptoomvaliditeit voorkomt binnen de patiëntzorg, met welke factoren verminderde symptoomvaliditeit samenhangt, of symptoomvaliditeit een multidimensioneel verschijnsel is en hoe neuropsychologen in hun dagelijks handelen met symptoomvaliditeit omgaan. Deze doelen zijn geadresseerd in de vijf studies van dit proefschrift.

**Hoofdstuk 1** geeft een algemene inleiding op het onderwerp en de doelstellingen van dit proefschrift. In dit hoofdstuk komen de definitie van het begrip

symptoomvaliditeit, methoden om symptoomvaliditeit te meten, en de overlap en afbakening met het begrip malingering aan bod. Ook worden de onderzoeksvragen besproken.

**Hoofdstuk 2** beschrijft een cross-sectionele studie naar symptoomvaliditeit in een steekproef van 183 patiënten met verschillende psychiatrische aandoeningen gezien binnen een GGZ instelling. Alle patiënten waren in het kader van behandeling verwezen voor neuropsychologisch onderzoek. Bij deze onderzoeken is een validiteitstest gericht op het meten van onderpresteren bij cognitieve testen en validiteitstest gericht op het overrapporteren van klachten afgenomen. In totaal behaalde 13% van de patiënten een score die wijst op onderpresteren of op overrapporteren. Door 8% van de patiënten werd op beide validiteitstesten afwijkend gescoord. Onderpresteren en overrapporteren van klachten bleken slechts matig samen te hangen. Er was een sterk, positief verband tussen overrapporteren van klachten en de score op een lijst voor psychische klachten. De subgroep die enkel de test voor onderpresteren slecht maakte, presteerde slechter op een indexscore voor geheugen. De resultaten van deze studie laten zien dat verminderde symptoomvaliditeit regelmatig voorkomt. Het onderpresteren en overrapporteren van klachten hangt slechts matig met elkaar samen en het overrapporteren is het sterkst gekoppeld aan verhoogde scores op de psychologische klachtenlijst.

**Hoofdstuk 3** presenteert een onderzoek met dezelfde opzet als in hoofdstuk 2 maar uitgevoerd in een ziekenhuissetting. De afdelingen Psychologie van vijf ziekenhuizen participeerden in de studie. De patiënten waren door de medisch specialisten verwezen voor diagnostiek. Patiënten met evidente cognitieve stoornissen uitgezonderd, namen psychologen bij ieder psychologisch onderzoek de SIMS af, een validiteitstest voor het overrapporteren van symptomen. Bij de neuropsychologische onderzoeken namen psychologen ook de AKTG af, een onderpresteertaak. In totaal zijn de data van 469 psychologische onderzoeken geanalyseerd. Hierbij zijn ook achtergrondgegevens van de patiënten, zoals leeftijd, opleiding, diagnose bij aanmelding, en lopende juridische procedures meegenomen. Er waren 5 diagnostische hoofdgroepen: neurologische aandoeningen, morbide obesitas, somatisch onvoldoende verklaarde klachten (SOLK), psychiatrische aandoeningen, cognitieve klachten niet nader gespecificeerd en medische aandoeningen met cognitieve klachten. Het overrapporteren van klachten kwam voor bij 12%-19% van de diagnostische hoofdgroepen. Een uitzondering hierop vormden de groep patiënten met morbide obesitas. Bij deze groep diende het psychologisch onderzoek om de geschiktheid te beoordelen voor een maagverkleiningsoperatie. In deze groep scoorde slechts 1 patiënt afwijkend hoog op de SIMS. De score op de SIMS hield positief verband met de score op een zelfrapportagelijst voor psychische klachten. Bij 29.3% van de neuropsychologische onderzoeken werd afwijkend laag gescoord op de AKTG. De score op de AKTG hing negatief samen met de geheugenprestatie. In onze studie werd geen verband gevonden tussen verminderde symptoomvaliditeit en de aanwezigheid van financiële belangen, zoals het ontvangen van een uitkering of het verwikkeld zijn in een juridische procedure. Deze bevindingen onderschrijven het belang van het meten van symptoomvaliditeit bij regulier klinische psychologische onderzoeken. Meer onderzoek is nodig om te begrijpen welke factoren een rol spelen bij verminderde symptoomvaliditeit.

**Hoofdstuk 4** beschrijft drie verschillende studies met als centrale vraag of personen die geen valide beeld tonen van hun problematiek zowel onderpresteren bij testonderzoek als overrapporteren van klachten. De vraag is of beide gedragingen – onderpresteren en overrapporteren – behoren tot één dimensie of dat het twee aparte facetten zijn van het overstijgende concept symptoomvaliditeit. Deze vraag is belangrijk omdat de meeste validiteitsmaten zich richten op onderpresteren bij geheugentaken en ook worden toegepast om symptoomvaliditeit te bepalen bij aandoeningen waar de geheugenklachten niet primair zijn, zoals bijvoorbeeld bij patiënten met een somatisch onvoldoende verklaarbare klachten. In de eerste studie vroegen wij studenten aan de hand van een gevalsbeschrijving welke symptomen ze wel en welke ze zeker niet zouden veinzen. Aspecifieke lichamelijke symptomen en depressie werden het meest frequent genoemd als symptomen om te veinzen. Bijna 10% van de deelnemers rapporteerde zeker geen geheugenproblemen te veinzen. Bij de tweede experimentele studie, vroegen we studenten om zich in te leven in een gevalsbeschrijving en vervolgens te veinzen bij psychologisch onderzoek, waarbij de MSVT, een maat voor onderpresteren bij geheugen, en de SIMS werden afgenomen. De deelnemers werden vrijgelaten in de keuze van welke aandoening ze wilde veinzen. Onder deze omstandigheden werd met de SIMS 91% van de experimentele simulanten correct geïdentificeerd. De MSVT classificeerde slechts 45% correct. In de derde studie werden beide testen afgenomen bij een kleine steekproef van 21 psychiatrische patiënten. Slechts één van de drie subtesten van de MSVT bleek samen te hangen met de score op de SIMS. Tezamen genomen laten deze bevindingen zien dat geheugen georiënteerde validiteitstesten zinvol kunnen zijn om geveinsde geheugenstoornissen op te sporen, maar dat ze minder geschikt zijn om andere vormen van geveinsde psychopathologie vast te stellen. De bevindingen van de drie studies wijzen op een meerdimensionaal concept van symptoomvaliditeit. De klinische implicatie is dat klinici symptoomvaliditeitstesten (SVT's) moeten gebruiken die betrekking hebben op de specifieke klachten die de patiënt rapporteert.

**Hoofdstuk 5** onderzoekt het vermogen van klinici om van tevoren in te schatten welke patiënt al dan niet een valide beeld zal geven van zijn functioneren bij neuropsychologisch onderzoek. Deze vraag is belangrijk omdat klinici niet standaard validiteitstesten afnemen bij psychologische onderzoeken in de reguliere zorg. Doorgaans maakt de clinicus een inschatting of validiteitstesten aan de testbatterij toegevoegd moeten worden of niet. De vraag is of dit een verstandige werkwijze is. Bij de in hoofdstuk 3 beschreven studie in 5 ziekenhuizen, hebben klinici na de intake en voor aanvang van het testonderzoek, een voorspelling gedaan over hoe de patiënt zou scoren op de symptoomvaliditeitstesten (voldoende – matig – onvoldoende). Voor deze studie beperkten wij ons tot de neuropsychologische onderzoeken, omdat bij deze onderzoeken twee SVT's – de AKTG en de SIMS – zijn afgenomen. De inschatting van de klinici (voldoende versus matig / onvoldoende) is afgezet tegen de uitkomst van de twee validiteitstesten (normale scores op beide taken versus afwijkende scores op beide taken). In totaal beoordeelden 31 klinici de uitkomst van validiteitstesten van 203 neuropsychologische onderzoeken. De uitkomsten laten zien dat de aanname van veel psychologen dat de 'klinische blik' voldoende is om het overrapporteren van klachten en symptomen te signaleren niet houdbaar is. Slechts in 76% van de gevallen kwam de uitkomst van de klinici

overeen met de uitkomst van de validiteitstesten. Van de 152 patiënten bij wie de klinici vooraf een niet afwijkende symptoomvaliditeit hadden ingeschat, scoorden 14 patiënten (9%) afwijkend op beide testen. Omgekeerd scoorden 35 van de 51 patiënten (69%) bij wie de klinici verminderde symptoomvaliditeit hadden voorspeld, normaal bij beide testen. Het standaard met objectieve maten beoordelen van de validiteit verdient daarom de voorkeur boven het per casus klinisch beslissen om deze objectieve maten al dan niet te gebruiken.

**Hoofdstuk 6** richt zich op hoe neuropsychologen denken over symptoomvaliditeit en hoe ze met dit onderwerp omgaan in hun dagelijkse praktijk. Om dit te onderzoeken hebben een enquête uitgezet onder neuropsychologen in zes West-Europese landen: Duitsland, Nederland, Italië, Noorwegen, Finland, en Denemarken. In totaal vulden 515 neuropsychologen de vragenlijst in. De meerderheid van de neuropsychologen had technische kennis over symptoomvaliditeit. Echter klinici gebruiken SVT's nog relatief weinig: 45% van de respondenten gebruikt een SVT in vrijwel ieder forensisch onderzoek en 12% van de respondenten gebruikt SVT's in vrijwel ieder klinisch psychologisch onderzoek. Hierin waren er wel verschillende tussen de verschillende landen. Zo stelde in Nederland 70% van de respondenten bij vrijwel ieder forensisch onderzoek een SVT te gebruiken, in Finland slechts 14% van de respondenten. Ook bleek een minderheid nog verouderde opvattingen over symptoomvaliditeit erop na te houden, zoals het idee dat klinici de validiteit kunnen vaststellen met hun klinische blik. Verder bleek consensus te ontbreken over hoe klinici patiënten vooraf moeten instrueren over SVT's en over hoe klinici dienen te handelen wanneer een patiënt een afwijkende score op een SVT behaalt. Ook lieten de resultaten zien dat er nog geen consensus bestaat over hoe de uitkomsten het beste gecommuniceerd kunnen worden. Deze kwesties aangaande het toepassen van SVTs bij het testonderzoek en de communicatie van afwijkende uitslagen behoeven verder onderzoek.

In **hoofdstuk 7** worden de resultaten van de onderzoeken in deze thesis bediscussieerd. Het belang van standaard meten van symptoomvaliditeit bij klinische onderzoeken wordt benadrukt. Een belangrijke klinische implicatie van de bevindingen in dit proefschrift is dat validiteit formeel beoordeeld moet worden in het diagnostisch onderzoek. Zoals het meerwaarde heeft om tal van psychische symptomen en cognitieve functies te meten in plaats van te volstaan met een indruk, zo heeft het meerwaarde om de symptoomvaliditeit te meten.

Voor toekomstig onderzoek is het belangrijk dat er validiteitsmaten worden ontwikkeld voor lichamelijke klachten, zoals pijn en vermoeidheid. Idealiter zal in de toekomst iedere test en vragenlijst ingebouwde validiteitsindicatoren hebben. Naast de ontwikkeling van nieuwe instrumenten, is meer fundamenteel onderzoek naar het concept van symptoomvaliditeit nodig. Het is notoir moeilijk om onderscheid te maken tussen gefabriceerde symptomen en oprecht ervaren symptomen die niet medisch verklaard kunnen worden. Verschillende lijnen van onderzoek hebben laten zien dat er geen scherp onderscheid bestaat tussen beide condities. Personen die in het begin klachten veinzen kunnen langzamerhand zelf gaan geloven in de klachten. Het is alsof de persoon gaandeweg het doe-alsof karakter van de klachten uit het oog verliest. Dit laat zien dat verminderde symptoomvaliditeit meer behelst dan enkel vertekening van het psychologisch onderzoek. Het is niet alleen een verschijnsel dat klinici moeten uitsluiten voordat ze overige testuitslagen kunnen

interpreteren. Het is een verschijnsel dat een interventie van klinici behoeft omdat het potentieel kan leiden tot een toename van ervaren klachten door patiënten. Of anders gezegd: iemand gaat zichzelf steeds meer ervaren als een patiënt met beperkingen. Meer onderzoek is nodig om te begrijpen hoe het opschuiven van voorwenden naar zelf ervaren van klachten werkt en welke interventies dit kunnen couperen. Terugkoppeling van verminderde symptoomvaliditeit aan de patiënt is een interventie die wetenschappelijke aandacht verdient.